

Kandidatprogrammet i teologi, Kyrkovetenskap

Institutionen för diakoni, kyrkomusik och teologi

Kandidatuppsats 15 hp

Ersta-Sköndal-Bräcke högskola

Regnbågsmattan- för mångfald och människors lika värde

Tillkomstprocessen bakom Regnbågsmattan i Härnösands domkyrka

THE RAINBOWCARPET- FOR DIVERSITY AND THE EQUAL WORTH OF ALL HUMAN BEEINGS:

THE MANUFACTURINGPROCESS OF THE RAINBOWCARPET IN HÄRNÖSAND CATHEDRAL

Handledare Elisabeth Christiansson

Examinator Mats J Hansson

LENA-MARIA OIKARINEN HT-20

INNEHÅLL

1. INLEDNING	4
2. SYFTE	5
2.1 Metod.....	5
2.2 Metodproblem.....	7
2.3 Avgränsningar.....	7
3. SAMHÄLLELIG OCH TEOLOGISK UTVECKLING	8
3.1 Ekumenik.....	8
3.2 Kvinnoprästfrågan.....	9
3.3 Minoritetsfrågor.....	9
3.4 Sexualitet och samlevnad.....	11
3.5 Barn och unga.....	12
3.6 Funktionsvariationer.....	13
3.7 Flyktingfrågor.....	14
3.8.Diskriminierings- och demokratifrågor.....	14
4. HÄRNÖSAND, HÄRNÖSANDS STIFT, OCH DOMKYRKOFÖRSAMLINGEN 2013–2014	16
5. REGNBÅGEN SOM SYMBOL OCH FLAGGA	17
6. TILLKOMSTHISTORIA	18
6.1 Målningen av kyrktrappan.....	18
6.2 Röster om den målade kyrktrappan.....	19
6.3 Rengöringen av trappan.....	20
6.4 Från trappmålning till matta.....	21
6.5 Teologisk motivering av mattan innan tillverkningen.....	22
6.6 Tillverkningen av mattan.....	22
6.7 Invigningen av mattan.....	24
7.REAKTIONER	25
8. REGNBÅGSMATTAN BLIR POLITIK	28
9.VEM ÄGER SYMBOLERNA -Reflexion & Analys.....	29

9. RESULTAT	31
10.REFLEXION	33
REFERENSER	35

SAMMANFATTNING

Syftet med uppsatsen är att undersöka tillblivelseprocessen bakom Regnbågsmattan i Härnösands domkyrka. Min frågeställning gäller vad och vilka beslut, trender i tiden och händelser i samhället och i den teologiska utvecklingen både nationellt och lokalt som möjliggjorde beslutet? För att uppfylla mitt syfte har jag låtit de personer som var direkt involverade i framtagningen av mattan, att med egna ord beskriva hela händelseförloppet, från målad trappa till färdig matta. Jag har undersökt hur media rapporterade kring detsamma och följt reaktionerna i press och på sociala medier. Jag har också läst rapporter och litteratur som handlar om gudstjänstlivets och gudstjänstrummets utveckling i närhistorien. Generaliserade beslut och lagar i både samhälle och kyrka har fått ligga som grund för arbetet. Jag har också försökt hitta olika aspekter på mångfald och hur den uttrycker sig i samtiden.

Resultatet visar att Regnbågsmattan kommit till i en kontext av grundläggande attitydförändringar gällande samlevnad, sexualitet samt kultur och tradition i samhälle och kyrka. Centrala exempel på sådana förändringar är aktiva och riktade insatser för att öka förståelsen och utrymmet för till exempel personer med funktionsvariationer, olika sexuella preferenser eller med icke-svensk bakgrund. Att FNs barnkonvention har blivit lag i Sverige och att Svenska kyrkans alla beslut ska genomsyras av barnkonsekvensanalys är en indikation på förändring. Andra indikationer på förändringar i samhälle och kyrka är HBTQ-rörelsens frammarsch och kvinnors tillträde till Svenska kyrkans högsta ämbete, ärkebiskop.

Undersökningen konstaterar också att regnbågen som fenomen inte kan bindas till en viss grupp eller kamp eftersom det inte går att äga eller ha upphovsrätten till den. Regnbågen ges olika symbolik och innehåll beroende på kontext och plats i historien.

Det som utlöste mattans tillkomst var en enskild aktivists handling. Tillfälligheter och personligt engagemang ledde processen vidare. I Domkyrkoförsamlingen i Härnösand fanns innan mattans tillkomst en öppen och modern syn på sexualitet, samlevnad och mångfaldsfrågor.

Uppsatsen väcker frågor om samspelet mellan generella attitydförändringar och kyrkorummets utformning. En mer omfattande undersökning av förekomsten av och mångfaldssymboler i kyrkor i Svenska kyrkan skulle ge ny och fördjupad kunskap om hur frågor om HBTQ och mångfald har integrerats i Svenska kyrkan.

1. INLEDNING

Morgonen den 10 september 2013 upptäckts det av förbipasserande att någon under natten har målat den nedre yttre trappan vid Härnösands domkyrka i regnbågens alla färger. Härnösands domkyrka ligger centralt i Härnösand och det är många som passerar förbi den på väg till sina arbeten och skolor denna morgon. Lokaltidningen och Sveriges radio fanns snabbt på plats för att dokumentera målningen.

På grund av att domkyrkan och även den målade yttre trappan är skyddade genom lagen om kyrkliga kulturminnen (SFS 1988:950) var församlingen tvungna att snarast möjligt tvätta bort färgen från trappan. Färgen visade sig vara vattenlöslig och relativt lätt att skura bort. Många människor hade dock synpunkter gällande den målade kyrktrappan samt borttagandet av målningen ett kort tag efteråt. Det framkom så småningom att det var en HBTQ-aktivist som målat trappan för att dra uppmärksamhet till HBTQ-frågor. HBTQ är en akronym, bestående av första bokstäverna i orden: Homo, Bi, Trans och Queer som i sig är olika uttryck för sexuell läggning och könsidentiteter.

Dåvarande domprosten i Härnösands stift, Tor Frylmark, vill dock inte att händelsen skulle gå obemärkt förbi, utan ville att något gott skulle komma ur denna aktion (Frylmark, 2019).

Tanken på en matta i regnbågens alla färger föddes snart. Domprosten och en av domkyrkoförsamlingens informatörer satte en plan i verket för en regnbågsmatta som skulle gå hela vägen från kyrkporten, över kyrkbacken och vidare ner över den nedersta yttre kyrktrappan, den som tidigare målats i regnbågsfärgerna.

Regnbågen har genom den moderna historien varit en symbol för olika folkgruppers frigörelse och kamp rent generellt mot övermakt och/eller fördomar och har också en stark biblisk och mytologisk förankring. En matta i regnbågsfärger skulle därmed ur församlingens perspektiv, vara en tydlig markering för välkomnande av mänsklig mångfald i kyrkan (Frylmark, oktober 2019, Vik, 15 maj 2020).

Mattan färdigställdes och invigdes året därpå. Regnbågsmattan kallas också ibland för mångfaldsmattan men den mer riktiga benämningen på mattan är enligt Lena Vik, formgivare, ”Regnbågsmattan-för mångfald och människors lika värde” (Vik, 15 maj 2020).

2. SYFTE

Syftet med uppsatsen är att undersöka tillblivelseprocessen bakom Regnbågsmattan i Härnösands domkyrka. Min frågeställning gäller vad och vilka beslut, trender i tiden och händelser i samhället och i den teologiska utvecklingen både nationellt och lokalt som möjliggjorde beslutet? Vilken var den kontext som möjliggjorde att en regnbågsfärgad plastmatta, med en symbolik förankrad i en inom kyrkan traditionellt kontroversiell fråga, blev en inventarie i domkyrkan?

2.1 Metod

För att uppfylla syftet med denna uppsats började jag med att kontakta de personer som varit direkt involverade i besluten om och genomförandet av tillverkningen av mattan. Jag har varit i kontakt med dem via mejl, telefon och i vissa fall genom fysiska möten. Jag har låtit de personer jag kommunicerat med via mejl fritt skriva om processen och om tankarna kring händelsekedjan. Min fråga har i dessa kontakter varit: ”Kan du med egna ord berätta om hur och varför regnbågsmattan kom till och vem och vad som medverkade till framtagningen av densamma?”. De personliga kommunikationerna hittas i text och referenslista.

Förutom detta har jag undersökt hur media, främst lokalpress och regional radio rapporterat om händelseprocessen kring mattans tillkomst, från trappmålningen till den färdiga mattan. Jag har följt reaktioner på mattan via sociala medier, främst Facebook (FB) och Instagram. Inlägg på dessa medier har till stor del varit från svenskkyrkliga församlingars personal och hemsidor.

Jag har också bevakat medias rapportering om mattan till dags dato, d.v.s. lokal, regional och rikstäckande press samt radiosändningar. Jag har använt olika sökmotorer på internet med sökord som ”regnbågsmatta”, ”målad kyrktrappa”, ”HBTQ-aktivist-målning”, ”kyrktrappa Härnösand” och variationer och kombinationer på dessa. Sedan har jag följt länkar och försökt sälla ut det som varit hjälp vidare i undersökningen och det som gett mer kunskap i ämnet. Det fanns många liknande artiklar och rapporteringar i tidningar och media runt om i landet men jag har valt att lägga tyngden kring lokal och regional nyhetsrapportering. I vissa

fall har artiklarna varit låsta och jag har då betalat för informationen genom kortare prenumeration eller engångskostnad.

Jag har också gått igenom litteratur och avhandlingar som gäller kyrkorummets förändring och gudstjänstlivets dito.

De nyckelpersoner som gett sin bild av processen är dåvarande domprosten i Härnösand, emeriti Tor Frylmark, dåvarande informatören och egna företagaren Lena Vik, dåvarande biskop, emerita Tuulikki Koivunen-Bylund. T Frylmark och T Koivunen-Bylund har jag kommunicerat med via e-post och med Lena Vik med e-post, telefonsamtal och vid kortare möten. Andra personer som bidragit med information är domkyrkoförsamlingens personaladministratör Charlotta Westin som varit behjälplig med kyrkorådsprotokoll, uppgifter om mandatperioder för kyrkorådet, arkivmaterial med mera. Jag har också varit i kontakt med handläggare vid Härnösands stiftskansli.

Tidningsartiklar och radiointervjuer, webbsidor, sociala medier och guidematerial har förutom kommunikationen med ovanstående personer varit grunden för min uppsats

Jag har sökt de mer generaliserade besluten, lagstiftning, policydokument och förordningar i både det svenska samhället och i Svenska kyrkan nationellt och regionalt som jag menar utgör kontext till regnbågsmattans tillblivelse. Jag har sökt efter beslut och underlag på lokal nivå som möjliggjort mattan, samt låtit personer i beslutandeställning och/eller andra nyckelpersoner i församlingen under denna tid, komma till tals.

Jag har tittat på olika aspekter på mångfald, det som nu eller tidigare räknats till det icke normativa i vårt svenska samhälle, samt de grupper som hamnat i utanförskap på olika sätt och i olika grad. Det finns naturligtvis fler grupperingar än de jag räknar upp, men dessa torde innefatta de som generellt omtalas i samband med mångfaldsfrågor.

Jag var själv anställd i församlingen under denna tid och har hört olika kommentarer kring både målningen och mattan, både positiva och negativa liksom många ambivalenta åsikter. Jag har inte namn och datum för dessa kommentarer, eftersom jag då inte visste att jag skulle göra denna undersökning några år senare, men de finns med i min förförståelse.

Jag har också försökt hitta olika tolkningar av regnbågen som symbol samt i vilka syften regnbågen som idé har använts i den moderna historien för att få en förståelse för olika tolkningsperspektiv. Jag har valt att ha Svenska kyrkan som tyngdpunkt i detta arbete.

Gällande referenslistan så har några referenser underrubriker. Detta för att underlätta referenssökningen, då till exempel samma internetadress kan ha olika sidor som hänvisas till och där organisationen är författaren. Detsamma gäller för lag- och författningsnummer.

Litteratur, egna anteckningar samt Powerpointmaterial från genomgången metod-/uppsatskurs har använts under arbetets gång (Backman, 1998).

2.2 Metodproblem

Mycket kring mattans tillkomst handlar om tillfälligheter, individers ageranden, tankar, idéer och visioner. Det handlar också om enskilda människors bibelsyn och tolkningar, erfarenheter, initiativkraft och mod. De som var drivande i regnbågsmattans tillkomst har avgått med pension eller har flyttat från trakten helt och hållet. Ibland går berättelserna lite isär, och ibland värderas olika inblandade personers inflytande olika, gällande tillkomstprocessen kring mattan, men i stort finns en sammanhållen linje i berättelserna kring mattans tillkomst.

Regnbågsmattan väckte och väcker fortfarande många reaktioner, både positiva och negativa. Känslan när jag kommunicerat med nyckelpersoner, talat med församlingsbor samt läst tidningsartiklar och lyssnat på radiosändningarna är att ”alla hade en åsikt”. Idag kan det dock vara svårt att få tag i dessa åsikter då det snart passerat sju år sedan trappan målades och sex år sedan regnbågsmattan invigdes. Församlingsbor och anställda i berörd församling och vid stiftskansliet har kommit och gått, liksom Härnösandsbor i gemen.

Många av de upprörda rösterna verkar ha tystnat och idag är mattan för de flesta något man har vant sig vid. Men det finns fortfarande de som har svårt att förlika sig med den.

Eftersom jag själv var anställd i församlingen under denna tid kan jag vara påverkad i min förförståelse av processen, från målning till färdig matta. Jag var dock inte personligen involverad eller konsulterad i den.

Ett problem har också varit de restriktioner som rådande pandemi skapat (Folkhälsomyndigheten [FHM], 2019). Flera av de tänkta intervjupersonerna är över 70 år och sitter i karantän enligt FHM rekommendationer (FHM, 2020). Sedan är flertalet boende på annan ort och resande är under restriktion även det (FHM, 2020).

2.3 Avgränsningar

Jag har när det gäller den konkreta tillblivelseprocessen försökt att begränsa mina undersökningar till det lokala och regionala sammanhanget. Begränsningen gäller till exempel vilka tidningar och radiokanaler som ingått i min faktainsamling, samt vilka som fått komma till tals kring händelser och processer.

3. SAMHÄLLELIG OCH TEOLOGISK UTVECKLING

3.1 Ekumenik

Det går inte, att i en kandidatuppsats som denna, ge en heltäckande bakgrund till att en regnbågsmatta i plast kan rullas ut i en domkyrka byggd 1846. Men det går att uppmärksamma vissa viktiga nedslag i närhistorien som röjt väg för den. Ett av de viktigaste, i tiden närliggande händelser, är troligen det Andra Vatikankonciliet som ägde rum mellan 1962–1965, där aktuella trosfrågor inom Katolska kyrkan behandlades. Det fanns en önskan och en strävan inom Katolska kyrkan att knyta an till den ”moderna världen” och samtiden, att bli mer relevant (Katolska kyrkan, 1970). I konciliet kölvatten öppnades vägen upp för ekumenik; dialog och samarbete mellan olika kristna kyrkor. I denna förnyelseprocess öppnades möjligheter också för Svenska kyrkan till nytänkande och mer öppna gemenskaper, större ekumenisk bredd samt även ett större accepterade av andra trosuttryck än de tidigare vedertagna. Med ekumeniken utvecklades nya uppfattningar om vad det innebär att vara kyrka: kyrkliga traditioner blandades, nya gudstjänstbruk prövades och införlivades. Som ett led i den teologiska utvecklingen, och som en konsekvens av det senaste vatikankonciliet uttrycktes i Svenska kyrkan, i arbetet med den kyrkohandbok som initierades i slutet av 1960-talet vikten av en samhällsnära teologi, vilket krävde förnyelse. Sveriges regering tillsatte 1968 en Kyrkobokskommitté vars uppgift var att förnya och revidera den tidigare handboken från 1942. Tre fokusområden utkristalliserades så småningom gällande handboksarbetet och dessa var: gudstjänsten och kyrkans liturgiska tradition, gudstjänsten och världens existentiella frågor samt gudstjänsten och den personliga gudsupplevelsen. Kommittén tittade också närmare på hur gudstjänstutvecklingen sett sig i Svenska kyrkan och i de svenska frikyrkliga sammanhangen samt hur andra kyrkor som den anglikanska, den reformerta samt den romersk-katolska kyrkan utvecklat arbetet kring gudstjänstfirandet. (Brohed, 2003) Kyrkohistorikern Ingmar Brohed skriver om processen med handboksarbetet i *Svensk kyrkohistoria* (2003), hur man ville komma bort från tanken att kyrkan och ”världen” var två

åtskilda sfärer och därmed också komma åt problemen med sekularisering och sociala och politiska brännpunkter.

[Man ville] komma ifrån ett teologiskt>>tvårumstänkande <<: att betrakta Kristus och världen som två skilda sfärer. Det fanns inte då två skilda verkligheter, utan en enda, Guds verklighet. Kyrkan skulle vara en kyrka för världen. Vad man här tog ställning till var sekulariseringens problematik, kyrkans rörelse ut mot världen och medmänniskan, från det heliga till det profana. Gudstjänsten fick inte skiljas från världen. Sociala och politiska frågor hörde hemma i gudstjänsten (Brohed, 2005, *Ny kyrkohandbok och bibelöversättning* s. 293–294).

3.2 Kvinnoprästfrågan

Samhällsutvecklingen var en drivkraft i processen gällande möjligheten till prästvigning för kvinnor i Svenska kyrkan. I en demokratisk statskyrka blev det allt svårare att stänga ute kvinnor från prästämbetet och på 1950-talet tog Svenska kyrkan och regeringen beslut i frågan om att viga kvinnor till präster (Brohed, *Kyrka-Statfrågor*, 2005) . De tre första kvinnliga prästerna vigdes samtidigt, på palmsöndagen 1960, i olika delar av landet. En av dem var Ingrid Persson, som vigdes i Härnösands domkyrka. Kvinnoprästreformen är ett exempel på kyrkans förnyelse i och till det moderna svenska samhället, där kvinnor också fick tillgång till ett allt bredare spektrum av statliga tjänster.

Härnösands första kvinnliga biskop Tuulikki Koivunen Bylund vigdes till tjänst 2009 (Svenska kyrkan, 2016). Sveriges första kvinnliga biskop Christina Odenberg vigdes till biskop i Lund 1997 (Svenska kyrkan) och Sveriges första kvinnliga ärkebiskop Antje Jackelén vigdes till tjänst 2014. (Svenska kyrkan, 2020)

3.3 Minoritetsfrågor

Postkolonial ideologi har aktualiserat frågor om minoriteter och ursprungsbefolkning. Vems kyrka är Svenska kyrkan? Vilka och vems uttrycksformer kan och får rymmas i den? Minoritetsfrågorna och de rättigheter och skyldigheter som medföljer inkluderar Svenska kyrkans verksamheter och måste bevakas. Detta även då det finns brist på kompetenser inom området, till exempel brist på präster som talar minoritetsspråk. Just präster har en nyckelposition eftersom det handlar om tillgänglighet till de kyrkliga handlingarna: dop, vigsel, begravning och själavård med absolut tystnadsplikt på det egna (minoritets-) språket. Till Sveriges lagstadgade minoriteter räknas samer, tornedalingar, sverigefinnar samt judar

och romer. De skyddade minoritetsspråken är samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch (SFS 2009:724).

Ett stort kyrkohistoriskt steg togs i maj 2020 när Kyrkohandboken för de fem minoritetsspråken mottogs i kyrkor runt om i landet. ”Med de fem översättningarna skrivs svensk kyrklig historia. Aldrig tidigare har det funnits en officiell översättning av Kyrkohandboken på dessa fem språk (Svenska kyrkan, 2020).” Översättningsarbetet påbörjades redan 2012.

Härnösands stiftskansli har en handläggare som arbetar med minoritetsspråken finska och samiska. Denna handläggare arbetar också med teckenspråk. I språklagen (SFS 2009:600) § 9 står det att ”det allmänna har ett särskilt ansvar att skydda och främja det svenska teckenspråket”, så även här har Svenska kyrkan ett ansvar. Vid tidpunkten för regnbågsmattans tillblivelse arbetade Sveriges första döva präst Johan Selin, samt en teckenspråkig diakon i församlingen. Sedan 1991 har varje stift ett ansvar för främjande av den teckenspråkiga verksamheten inom Svenska kyrkan (Svenska kyrkan, 2020).

Gällande Sveriges minoritets- och ursprungsbefolkning samerna, har både stat och kyrka ett gediget försoningsarbete att göra. Biskop emeritus vid Härnösands stift Karl-Johan Tyrberg skriver hur försoningsprocessen handlar om ett erkännande av ansvar gällande de oförrätter som begåtts gentemot det samiska folket. Han skriver om försoning som ett helande av relationer och ett aktivt arbete:

-Processen handlar om ett erkännande av Svenska kyrkans medansvar när det gäller majoritetssamhällets oförrätter gentemot det samiska urfolket. Bakgrunden är Svenska kyrkans del i en nedvärdering och diskriminering av samer. Ett medvetet bearbetande av Svenska kyrkans ansvar för upprättelse och gottgörelse har påbörjats. Försoning innebär också ett helande av relationer och ett aktivt arbete att stärka samiskt kyrkoliv, samers inflytande i Svenska kyrkans organisation och samers delaktighet i ett gemensamt församlingliv. Försoningsprocessen fortgår efter viktiga beslut år 2012 på nationell nivå (Tyrberg, Karl Johan, uå)

Ärkebiskop Antje Jackelén skriver inledningsorden till den Vitbok som blev resultatet av det arbete som initierades av kyrkans nationella nivå 2012. Jackelén skriver om kyrkans som en aktiv hand i statsmaktens tidigare koloniala förtryck av samerna samt hur vår egen historia lyfter fram kyrkans tillkortakommanden och skuld, samt komplexiteten i dessa frågor.

Vi har ganska länge vetat att kyrkan varit en aktiv hand i statsmaktens koloniala förtryck av det samiska folket. Men vi har haft svårt att ta itu med denna del av vår historia. Att göra upp med andras koloniala förflutna är enklare än att göra upp med det egna. I skärskådandet av den egna historien framträder tillkortakommanden och skuld i all sin tyngd och komplexitet. Intressekonflikter uppdragas och kan få nytt bränsle. Det är således ingen enkel väg att gå (Jackelén, Antje, 2015, s. 11).

Hon fortsätter med att man måste vidröra också det som gör ont: ”Men för att kyrkor ska vara de trygga och heliga rum vi vill att de ska vara måste vi också våga vidröra det som gör ont” (Jackelén, Antje, 2015).

Arbetet med de samiska frågorna initierades efter samtal mellan företrädare för det samiska kyrkolivet och kyrkliga ledare (Asplund, R., 2018). Vid Härnösands stift finns handläggare med särskilt ansvar för det samiska arbetet och det samiska kyrkolivet.

3.4 Sexualitet och samlevnad

HBTQ-rörelsens frammarsch i det svenska samhället berör också Svenska kyrkan som redan i början av 1950 talet påbörjade arbetet kring kyrkans ställningstagande gällande homosexualitet och samkönade förhållanden. (Svenska kyrkan, 2020). 2009, samma år som den könsneutrala äktenskapsordningen (SOU 1987:230) träder i kraft i Sverige, beslutar Kyrkomötet: ”att äktenskapet kan omfatta såväl par av olika kön som par av samma kön och om en vigselordning för både homo- och heterosexuella par” (Svenska kyrkan, 2020). Samkönade äktenskap är idag vanligt och blivande präster tillfrågas om villighet att viga samkönade par innan sin vigning. Det finns präster som idag väljer att inte viga samkönade par och väjningsmöjligheten är lagstadgad i äktenskapsbalken (SOU 1987:230). Präst/vigselförrättare i ett SFS trossamfund är inte skyldig att förrätta vigsel och präster har egentligen aldrig haft skyldighet att viga vare sig hetero- eller homosexuella par:

I det statliga betänkande (...) *Äktenskap för par med samma kön-Vigselfrågor* (SOU 2007:17) sägs att en vigselförrättare inom ett trossamfund inte har någon författningsreglerad skyldighet att viga vare sig en kvinna och en man eller ett par av samma kön som enligt äktenskapsbalken har rätt att ingå äktenskap (KO 23 kap 2§).

I Svenska kyrkan finns det i alla 13 stift personer utbildade i HBTQ frågor, och man kan idag HBTQ-certifiera sin församling genom en processmodell som heter ”Regnbågsnyckeln”. Den är framtagen av de ekumeniska grupperna för HBTQ-personer [EKHO], Växjö stift och Sensus studieförbund år 2016. Den finns tillgänglig för alla anställda, förtroendevalda och ideella i Svenska kyrkan sedan 2018 (Svenska kyrkan, 2018).

Synen på sexualitet och samlevnad har förändrats både i Svenska kyrkan och i det svenska samhället i stort. P-pillrets genombrott och nya samlevnadsformer har lett till en öppnare syn på familj och samlevnad och är något kyrkan fått acceptera och adaptera. Detta gäller såväl hetero- som homo-relationer. Möjligheten till att vara icke-binär, att *inte* veta eller bestämma vilket kön man tillhör, och möjligheten att själv identifiera sitt kön och egen identitet gör

också att kyrkan måste vara lyhörd i sitt uttryck. Ett exempel på hur Svenska kyrkan anpassat sig till nya könsnormer är den könsneutrala vigselordningen i kyrkohandboken från 2018 som har rekommenderade neutrala bibelställen som passar till vigsel samt bibelverser där en man betygar sin kärlek till en annan man, där en kvinna beskriver sin trohet till en annan kvinna och så vidare. (Kyrkomötet 2017, Kyrkohandboken s 228 ff.)

3.5 Barn och unga

Barns och ungdomars plats i samhälle och kyrka har också förändrats och förstärkts, under det senaste århundradet i synnerhet. Från och med första januari 2020 är Förenta Nationernas [FNs] barnkonvention lag i Sverige (SFS 2018:1 197). I Svenska kyrkan har man arbetat med barnkonsekvensanalyser sedan 2012 och en sådan ska finnas med i alla beslut rörande kyrklig verksamhet, budget med mera. På ”svenskakyrkan.se” kan man läsa om motivet till barnkonsekvensanalyser, hur barnet har en särställning i den kristna tron samt vikten av att bedöma vilka konsekvenser beslut kan få gällande barn och unga. ”I kristen tro intar barnet en särställning”, slår Kyrkoordningen fast. Barnkonsekvensanalys handlar här om att bedöma vilka konsekvenser som uppstår för barn och ungdomar genom de beslut som fattas (Svenska kyrkan, 2019).” FN:s deklaration om barns rättigheter- barnkonventionen blir här ett slags facit för att avgöra om beslut kommer att slå positivt eller negativt för barn och ungdomar, nu eller på sikt. (SÖ 1990:20). Enligt stiftspedagog Maria Vilander-Holmqvist vid Härnösands stiftskansli har alla stift någon person som arbetar med barnkonsekvens-arbete men i olika grad och med lite olika ingång (Holmqvist, 29 juli 2020).

Svenska kyrkans Unga [SKU], är en egen demokratisk organisation för barn- och ungdomar i Svenska kyrkan. Här ges ungdomar en egen röst och en gedigen inskolning i demokratiska värden, demokratiskt arbete och hur man gör sin röst hörd. Barns och ungdomars perspektiv, upplevelser och växande ska finnas med som en naturlig del av kyrkans arbete på alla nivåer.

Idag är barn allt mer välkomna in i själva gudstjänstrummet medan gudstjänsten firas och inte som tidigare, där barnen ofta hänvisades till andra närliggande rum eller lokaler tillsammans med en barnledare. I Härnösands domkyrka, som i flera andra kyrkor, är barnens plats central och det finns till exempel präst-, diakon- och biskopskläder uppsydda i barnstorlek, för lek och identifikation. I Härnösands stift har en liten lekkyrka byggts i Ragunda församling och

invigdes i oktober 2018 av Härnösands biskop Eva Nordung-Byström. Biskop Eva förklarar hur barn lär sig om livet genom lek och att kyrkan handlar om livet med alla dess skiftningar:

”- Barn lär sig om livet genom lek, och kyrkan handlar verkligen om livet. I kyrkorummet får vi möjlighet att ge uttryck för livets ljus och mörker, oro och trygghet, kärlek, hopp och tro.”
(Svenska kyrkan, Härnösands stift 2018)

3.6 Funktionsvariationer

Till mångfalden hör också personer med olika fysiska eller psykiska funktionsvariationer. Svenska kyrkans byggnader och kyrkorum har för många av dessa personer varit svårtillgängliga genom höga kyrktrappor, trappsteg upp till koret vid nattvardsutdelande, vapenhus med höga trösklar. Se- och hörbarhet i kyrkorummet är också många gånger problematiskt på grund av arkitektur med pelare och kolonner som skymmer sikten, långt avstånd till altaret, stenväggar som ger ekande ljud och så vidare. Dessutom har det varit svårt att få tillstånd att göra ingrepp i kulturminnesskyddade byggnader. Det finns också en aspekt av tillgängligheten som har med människors attityd att göra. Problematiken beskrivs av Lunds stift på Svenskakyrkan.se:

Kyrkans miljöer är ofta speciella. Många kyrkor byggdes redan på medeltiden. Dagens krav på anpassning kommer ibland i konflikt med önskemål om att bevara gamla byggnader. Sedan 2010 ska offentliga byggnader vara tillgängliga för alla- det gäller även kyrkor och församlingshem och många församlingar har lagt ner ett stort arbete på detta- Fysisk tillgänglighet är viktigt. Alla ska kunna komma över tröskeln. Men kanske ändå viktigare är frågan om attityd. Alla ska känna sig välkomna och delaktiga. Svenska kyrkan är en medlemskyrka. Det betyder att alla medlemmar ska ha samma möjlighet och rättighet att delta och vara aktiva i kyrkans liv (Svenska kyrkan, 2016).

Insikten om att det inte är individen som skapar sitt funktionshinder, utan omgivningen, är något man lär sig när man arbetar med frågorna och när man lär sig mera och kanske också prövar på att ta sig fram i kyrkans miljöer med till exempel en rullstol. Ett normkritiskt tänkande när verksamheten planeras eller ses över är av stor vikt i mångfaldsfrågorna. Detta sagt utifrån min utbildning inom rehabiliteringsvetenskap och som skyddsombud vid Härnösands stiftskansli. Jag har också personlig erfarenhet av att arbeta som funktionshindrad diakon i Svenska kyrkan.

I Härnösands domkyrkoförsamling arbetade vid tiden för trappmålning och mattans tillkomst Sveriges genom tiderna första döva präst, Johan Selin. Det teckenspråkiga arbetet i

Härnösands domkyrkoförsamling har säkerligen hjälpt till att synliggöra döv-världen men har också visat på svårigheter av funktionshinder i kyrkliga miljöer.

Sveriges Kristna Råd [SKR] har under åren 2005–2007 arbetat fram en policy kring funktionsvariationer där man skriver om människors ömsesidiga beroende av varandra och hur alla har något att tillföra. I inledningen till policydokumentet ”En kyrka för alla” (2008) står det: ”Grundläggande (...) är att slå vakt om och värna alla människors lika värde samt att erkänna människans beroende av Gud och det ömsesidiga beroendet av varandra. Alla behövs och har något att tillföra”. Längre ner i inledningstexten beskrivs att mycket arbete fortfarande återstår, liksom teologisk reflektion för att attityder och värderingar kring bemötande och tillgänglighet ska ändras:

Den faktiska verkligheten ser tyvärr ofta annorlunda ut. För att förändra detta krävs teologisk reflektion och bearbetning av attityder och värderingar kring bemötande och tillgänglighet. Det är av vikt att låta frågor om funktionshinder genomsyra tänkesätt och handling i kyrkor och samfund. Utifrån ett ökat engagemang kan även opinionsarbete och samhällsdebatt kring frågor om tillgänglighet och funktionshinder stimuleras (SKR 2008).

3.7 Flyktingfrågor

I och med den senaste flyktingvågen har också ”främlingens” plats i församlingen aktualiserats. Bibeln beskriver tydligt i både Gamla och Nya testamentet hur främlingen/flyktingen ska behandlas. Främlingen ska inte förtryckas eller behandlas annorlunda på grund av sitt främlingskap. Som exempel kan ges 3:e Mosebok kapitel 19 och 1 Jeremia kapitel 7 i gamla testamentet och Matteus 7:e och 25:e kapitel i nya testamentet (Bibel 2000).

Svenska kyrkan utmärkte sig positivt i den stora och snabba omställning som gjordes till förmån för den för Sverige, stora flyktingtillströmningen 2015 och framåt. Arbetet med asylsökande och nyanlända blev ett stort arbetsområde i flertalet av Sveriges stift och församlingar 2015–2017, och fortfarande pågår arbetet:

Då Migrationsverket i vissa fall inte kunde hitta boenden erbjöd kyrkor sovplatser på kyrkbänkar och golv. Många frivilliga engagerade sig i olika organisationer och nätverk för att möta de akuta behoven. Svenska kyrkan utökade befintlig verksamhet eller mobiliserades till nya insatser inom några få dygn. (Hellqvist och Sandberg 2017, s 9)

Flera av de asylsökande och nyanlända som kom till Härnösand antingen döptes in i Svenska kyrkans liv eller var redan kristna i sina hemländer, till exempel Syrien. De kom då med egna kristna trosuttryck och seder som till viss mån kunnat införlivas i det svenskkyrkliga gudstjänstlivet.

3.8 Diskriminerings- och Demokratifrågor

Ingen diskriminering får ske på grund av etnicitet, sexuell läggning, funktionsnedsättning, kön eller könsöverskridande identitet, livsåskådning/religion, ålder med mera.

Diskrimineringslagen (SFS 2008:567) och allas lika och samma rätt till livet, samhället samt därmed kyrkan och ligger i linje med det evangelium kyrkan är satt att förkunna och som bland annat uttrycks i Galaterbrevet 3:28 ”Nu är ingen längre jude eller grek, slav eller fri, man eller kvinna. Alla är ni ett i Kristus Jesus”.

Kyrkoordning för Svenska kyrkan, [KO] är Svenska kyrkans egna regelverk. Här finns all kyrklig verksamhet reglerad, som till exempel församlingarnas uppdrag, beslutsvägar i olika ärenden, vigningstjänstens regelverk med mera. Kyrkoordningens 2: a kapitel § 3 handlar också om att alla i församlingen ska behandlas på samma sätt efter den så kallade likställighetsprincipen. ”Principen innebär att det inte är tillåtet att särbehandla vissa tillhöriga eller vissa grupper av tillhöriga på annat än objektiv grund. (...) Godtycke får sålunda inte förekomma. (...)” En inkluderande och likavärderande människosyn uttrycks också i Sveriges kristna råds policydokument ”En kyrka för alla”, där varje människas inneboende värde poängteras:

Gud har skapat varje människa till sin avbild. Att vara människa ger en gudomlig värdighet. Inom sig bär varje enskild människa ”Guds ikon”, Guds avbild. Det finns ett inneboende värde i att vara människa, lika stort för alla. Kyrkorna ska därför möta alla människor med respekt. Bibeltexter: 1 Mos 1:27; Rom 12:16 – Kristus kallar oss att möta alla människor med respekt. (SKR, 2008)

Diskursen om allas lika värde och demokrati har också inneburit att dagens präster, diakoner och biskopar inte längre har den självklart upphöjda position som var vanligt tidigare. I Kyrkoordningens sjuttonde kapitel understryks att gudstjänstens firande och uppgift är hela församlingens ansvar och angelägenhet, där var och en är kallad att delta med sina erfarenheter och livsfrågor:

Gudstjänsten är hela församlingens gåva och uppgift. Alla i församlingen är kallade att delta i gudstjänsten och komma med sina erfarenheter och livsfrågor till det gemensamma mötet med Gud (...) Prästen, kyrkomusikern och den gudstjänstfirande församlingen gestaltar tillsammans varje enskild gudstjänst. (SvKB 1991:1)

Enligt kyrkoordningen är svenska kyrkan en öppen kyrka till vars gudstjänster alla är välkomna. (SvKB 1999:1).

Prästen Katarina Adamsson på regnbågsmattan.

4. HÄRNÖSAND, HÄRNÖSANDS STIFT OCH DOMKYRKOFÖRSAMLINGEN 2013-2014

Härnösand är både stiftsstad och residensstad. Staden ligger i Västernorrlands län, strax ovanför Sveriges mittpunkt, invid havet. Härnösands stift sträcker sig över städer, landsbygd och glesbygd. 2014 bodde strax under 25 000 personer i Härnösands kommun. I Härnösands dåvarande domkyrkoförsamling fanns år 2013, 15 644 bosatta varav 10 985 var kyrkotillhöriga. 2014 fanns det 15 900 bosatta varav 10 743 var kyrkotillhöriga¹(Westin 1 juni 2020).

De lagstadgade minoritetsspråken talas inom stiftet och flera kommuner är så kallade förvaltningsområden för olika minoritetsspråk. Att vara förvaltningsområde för ett minoritetsspråk innebär att man i dessa områden ska kunna och har rätt att använda sitt eget (minoritets-) språk i kontakten med myndigheter och vårdgivare samt rättigheten till äldrevård och förskolor på sitt eget språk. De kommuner som har befolkning tillhörande Sveriges minoriteter kan ansöka hos Regeringskansliet om att få bli, eller ingå i, ett förvaltningsområde för något eller några av minoritetsspråken. Kommunen får efter beviljande statligt bidrag uträknat på antalet invånare (Laestadius,A-H, 2020).

I Härnösands domkyrkoförsamling fanns också under dessa år både en teckenspråkig präst och en teckenspråkig diakon. Undertecknad fanns som resurs för det finskspråkiga arbetet.

Härnösands domkyrka är byggd i nyklassisk stil 1846. Den är Sveriges, till ytan, minsta domkyrka och den är mycket centralt placerad i staden. Härnösands stiftskansli var vid tiden

---

¹ Sedan 1.1 2017 ingår Härnösands domkyrkoförsamling i ett pastorat.

för kyrktrappmålningen närmaste granne med domkyrkoförsamlingen och domkyrkan. Dåvarande biskop Tuulikki Koivunen-Bylund (2009–2014), är känd för att under den tid hon var domprost i Uppsala ha upplåtit Uppsala domkyrka till den kontroversiella utställningen ”Ecce Homo” – av fotografen och konstnären Elisabeth Ohlson Wallin. Utställningen porträtterade (12 fotografier) Jesus i olika homosexuellt präglade miljöer men med bilder som vi förknippar med bibliska händelser, som instiftandet av nattvarden, Jesu dop och Pietà. (Ohlson Wallin 1998). Både utställningen och Tuulikki Koivunen-Bylund blev starkt kritiserade både i Sverige och utomlands.

Tor Frylmark var domprost i Härnösand 2002–2017. Både biskop och domprost är sedan några år tillbaka pensionerade från sina tjänster. Domkyrkoförsamlingens kyrkoråd leddes vid tiden för kyrktrappans målning av Bertil Lundberg för Moderaterna och vid tiden för regnbågsmattans tillblivelse av Christina Meltin-Westerlund för Socialdemokraterna (Westin 1 juni 2020).

5. REGNBÅGEN SOM SYMBOL OCH FLAGGA

Regnbågen som symbol är känd sedan åtminstone gammaltestamentlig tid. Den finns i sagor, berättelser och i den religiösa och mytologiska förståelsen världen över. Att det finns guld i slutet av regnbågen är en mytologisk föreställning. Regnbågen som fenomen fascinerar genom historien och än idag. När en regnbåge framträder på himlen finns det snart många inlägg i sociala medier av människor som fotat den och fascineras av den.

Regnbågen nämns tidigt i Gamla testamentet i Bibeln, där symboliserar den Guds förbund med människorna. När Noa överlevt syndafloden med arken och alla däri ger han regnbågen som ett tecken på att det aldrig mer ska bli en liknande syndaflod.

Men regnbågen med sina färger har också i vår tid kommit att symbolisera mångkultur och alla människors lika värde. De personer som kommit till tals kring kyrktrappmålningen och regnbågsmattans tillkomst har i de flesta fall uttryckt just idén om mångfald, även om många också förknippar regnbågsflaggan eller mattan explicit med HBTQ-rörelsen.

Nuvarande biskopen i Härnösands stift Eva Nordung-Byström, skriver i en insändare i tidningen Allehanda om regnbågen som symbolik för allas lika värde och hämtad ur den kristna traditionen. Hon förknippar regnbågsfärgerna med bibelcitatet om att älska sin nästa som

(Nordung-Byström, 2019).

Med regnbågen i flaggans form har den blivit symbolen för många marginaliserade och/eller förföljda människor i den moderna historien. Idag, i Sverige, går tankarna ofta till HBTQ-rörelsen och PRIDE när regnbågsflaggan vajar. PRIDE som betyder stolthet, är också en engelsk akronym för: Personal Rights in Defense and Education, fritt översatt: personliga rättigheter till försvar och utbildning.

Prideflaggans upphovsman är Gilbert Baker och flaggan visades upp offentligt första gången på San Fransisco-Pride 1978. Flaggan hade från början 8 färger men har idag de vedertagna 6 färgerna: röd, orange, gul, grön, blå och violett (Regnbågsflagga, 2020).

Jag har försökt att hitta fakta gällande när PRIDE-/regnbågsflaggan introducerades i Sverige men har bara hittat indikationer på att den kan ha använts i slutet av 1980-talet.

Regnbågsflaggor har förutom PRIDE använts som symbol för fredsrörelser, livsåskådningar och folkstammar och ger därmed olika förståelser och tolkningar beroende på i vilken kultur och sammanhang man befinner sig. Någon tid innan kyrktrappan i Härnösand målades, hade en turkisk man målat en trappa i Istanbul med förhoppningen att människor skulle le mera:

Regnbågstrappan kan vara inspirerad av turkisk frihetsrörelse

Regnbågstrappan i Härnösand var en av förra veckans stora snackisar. Den var, vad vi vet den enda regnbågstrappan i Sverige. Men den är inte den enda i världen. I våras målade en man en 145 steg lång trappa som går mellan Findikli och Cihangir i Istanbul. – Han ville att folk skulle le mer, berättar Sveriges Radios sydösteruopakorrespondent[*sic*] Katja Magnusson. Folk började fota sig själva i trappan, dom tyckte att det var väldigt spännande (Fogelberg, 2013).

I Sverige förknippas regnbågsflaggan med HBTQ-rörelsen/PRIDE men också med den generella tanken om alla människors lika värde och mångfald. Beroende på individ och kontext får flaggan lite olika symbolik, men ändå med en till synes gemensam bild av individens rätt att finnas till och få höra till. Domprost T Frylmarks tolkning av symboliken uttrycks i tidningen ”Världen idag”: ”På det här sättet vill Härnösands domkyrkoförsamling manifesteras att man står för alla människors lika värde. Och Tor Frylmark påminner om att regnbågsfärgerna användes till exempel som uttryck för mänskliga rättigheter under apartheidtiden i Sydafrika” (Teglund, 2015)

6. TILLKOMSTHISTORIA

6.1 Målningen av kyrktrappan

En morgon i september 2013, upptäcktes det av förbipasserande att Härnösands domkyrkas nedre, yttre trappa hade målats i regnbågens färger. Några av dessa förbipasserande var stiftsanställda som kontaktade den dåvarande biskopen i Härnösands stift, Tuulikki Koivunen Bylund. Hon berättar följande:

Så här var det. Det var några på Stiftskansliet som hade upptäckt målningen på trappan på morgonen och tipsade mig om det. Jag skyndade dit och tog kort på den med min mobil för att lägga bilden på FB. Jag var glad och överraskad, tyckte att det var en strålande idé och lyfte fram den innovativa konstnärliga verksamheten i denna lilla stad. Det var faktiskt några som misstänkte mig för målningen men jag var verkligen helt oskyldig. (Koivunen-Bylund 12 maj 2020)

Koivunen-Bylund delar också med sig av en dagboksanteckning från den dagen: ”I morse blev jag glad över den målade trappan till Härnösands domkyrka, som hade blivit en regnbågsflagga. (...) Hoppas det inte blir för mycket bråk”. Det visade sig så småningom vara en aktivisthandling gällande HBTQ-frågan. Idag vet både informatören som också designade mattan och dåvarande domprosten vem aktivisten var men har lovat att inte berätta det för någon. (Frylmark 1 okt 2019 & Vik 15 maj 2020).

Eftersom kyrktrappan är kulturminnesmärkt liksom kyrkobyggnaden, var man tvungen att snarast tvätta bort regnbågs målningen. Färgen visade sig vara vattenlöslig vilket underlättade saneringsarbetet. Händelsen uppmärksammades stort i lokalpressen och radion samt i flera andra regionala och nationella tidningar. I tidningen Expressen berättar man om Facebook-gruppen ”Behåll regnbågstrappan, snälla Härnösands domkyrka”, en protestgrupp som ville behålla den målade trappan. Tusentals personer slöt sig samman i den gruppen enligt Expressen (Häggström, 2014). Tyvärr är gruppen inte tillgänglig längre 10 juli 2020, när jag söker den.

6.2 Röster om den målade kyrktrappan

Sveriges radio P4 var ute vid den målade nedre kyrktrappan för att höra hur Härnösandsborna som uppmärksammat målningen reagerade. Så här svarade några av dessa i radioprogrammet:

Jag tycker det är jättefint, en omgång till med färg så att det blir täckande så hade vi haft en, en ännu vackrare trappa säger en intervjuad kvinna och en man säger: Jag tycker det är skithäftigt, absolut.² Jag skulle bli jättebesviken om kyrkan tog bort det här (...)” (Sveriges Radio P4., 2013).

Sveriges radio P4 intervjuade dåvarande domprosten Tor Frylmark och informatör Maria Prytz mycket snart efter att målningen uppmärksammats. De fick båda förklara varför färgerna måste tvättas bort från trappan. I slutet av intervjun med domprosten utbrister reportern ”Men istället för att rulla ut den röda mattan så skulle ni i Härnösands domkyrka kanske skulle [*sic*] kunna tänka er att ibland då rulla ut en regnbågsmatta?” Domprost Tor Frylmark replikerar att han tycker det är en god idé som han ska fundera vidare kring. (Engstedt Edfast,2013)

6.3 Rengöringen av trappan

Domprost Tor Frylmark förklarar i en intervju i Sveriges radio P4 varför den målade trappan måste saneras från färgen. Han förklarar att det finns ett reglemente kring vad man kan och får göra med en kyrkobyggnad och tomten runt omkring. En byggnad som dessutom är K-märkt. Han förklarar att om man vill göra något kring och med kyrkan måste man ha tillstånd på förhand från bland annat Länsstyrelsen och gäller det konstnärlig utsmyckning av stadsmiljö så måste även kommunen ge tillstånd. En av församlingens informatörer, Maria Prytz, blir också intervjuad i radio och uttrycker där hur hon tycker det ser både läckert och häftigt ut, men att målningen trots det inte kan vara kvar:

(...) Det ser ju ganska läckert och häftigt ut gentemot kyrkan och alldeles vid kyrkan och sådär (...) Kyrkan har ingenting emot själva budskapet men däremot kan vi ju inte ha någon form av målningar på någon av våra fastigheter (...) (Sveriges Radio P4,, 2013)

Ett antal av Härnösandsborna som passerade kyrktrappan medan den sanerades, fick sina röster hörda i etern, och åsikterna var spretiga gällande saneringen av trappan. Någon tyckte att man borde få uttrycka sig som man vill på kyrktrappan eftersom den är allas trappa medan andra lyfte det positiva med att det var starka klara färger när man har dålig syn, eftersom den då syns bättre. Någon tyckte att det mest bara var dumt och kostade pengar att göra ett sådant tilltag som att måla trappan eller att det inte passar sig med en sådan målning på en kyrktrappa. Någon läste in Pride-budskapet i regnbågsfärgerna och talade om allas rätt att vara människor, att läggningen inte ska spela någon roll. Samma person fortsatte med att konstatera att vi lever i ett grått samhälle och behöver mer färg. Besvikelsen över att färgen, ska tvättas bort hörs tydligt.

Lite senare, medan trappan sanerades, var Sveriges radio åter på plats för intervjuer och här följer en dialog mellan reporter och en kvinna:

Kvinna: Jag ser bokstavigt talat hur regnbågstrappan rinner bort framför mina fötter här. Det är en [sic] saneringsföretag som är här och högtryckstvättar trappan och nu är inte mycket kvar. Det är lite grann här på trottoaren, fullt med små färggranna fläckar i rött och grönt och blått. Det ser ut som nästan en gigantisk prickig korb om man tittar på trottoaren. Men trappan håller på att bli helt rensad. Snart en vanlig kyrkotrapp från att ha varit en regnbågstrapp.

Reporter: Och förmodligen Sveriges mest omtalade kyrktrappa också under den här veckan.

Kvinna: Ja, det va´ när jag var här senast, var det jättemånga människor som stannade och tog kort och både som [sic] på trappan och kyrkan. Och då tänkte jag att förr [sic] sällan har så många bilder tagits av domkyrkan, men idag när trappan håller på att spolas ren från färg, då finns det bara jag och saneringsarbetarna som är här (Sveriges radio, 2013).”

Foto: Monica Gustafsson, Svenska kyrkan.

6.4 Från trappmålning till matta

I boken *Kyrkornas mysterium* (2015) skriver prästen och teologiedoktor Peter Bexell om hur kyrkorummet utvecklas och skapas, dess omgivning och samtid:

Rummet är ett kulturarv också på så sätt, att det kan avläsas som uttryck för alla möjliga dimensioner av mänsklig kultur. (...) Lokal berättelseflora om kyrkorummet och om människorna kring det. Den sociala hierarki som rummet återspeglar och återspeglar. Ekonomi och befolkningssammansättning (...) kyrkopolitiska förändringar som påverkar rummet (...) och i grunden de idéhistoriska förutsättningar som påverkar rummets skiftande utseende. (...) (Bexell, 2015)

Kyrktrappmålningen som togs bort hade gjort intryck på Härnösandsborna. Personalen i Domkyrkoförsamlingen funderade på hur man skulle hantera det som skett samt hur man på bästa sätt skulle uppmärksamma handlingen vidare. I samband med en radiointervju får domprost Tor Frylmark, via reportern, en tanke om en regnbågsmatta. Denna tanke växer fram till en idé och ett beslut som han snart skulle lägga fram för utvalda personer i arbetslaget och i formella organ. Han tänkte sig en regnbågsmatta som skulle täcka den målade yttre kyrktrappan och vara så lång att den skulle gå över kyrk-torget och fram till kyrkporten. Tor Frylmark skriver att han kände ett starkt stöd från kyrkans ledning, inte minst av dåvarande biskop Tuulikki Koivunen-Bylund, när han framförde sin idé. Tor Frylmark presenterade även idén om mattan för församlingens kyrkoråd som uttryckte sitt fulla stöd till detta. (Frylmark, 1 okt 2019)

Jag har eftersökt anteckningar om mattan i kyrkorådets protokoll. I personlig kommunikation med Domkyrkoförsamlingen i Härnösands personalsekreterare Charlotte Westin lämnas besked att inga anteckningar finns om inköp av mattan i kyrkorådets protokoll från 2013–

2014 (Westin, 28-29 maj 2020). I sin blogg ”Domprostens tankar”, skriver Frylmark i augusti 2014, någon vecka innan mattans invigning, att han diskuterade idén om mattan med kyrkorådet och att det då också beslutades att tillverka den samma (Frylmark, 2014). Enligt informatör Lena Vik spelade kyrkorådets nyvalda ordförande Christina Meltin-Westerlund en stor roll för mattans tillkomst. Utan henne tror inte Vik att kyrkorådet skulle ha bejakat idén så snabbt (Vik, 15 maj 2020). Inga tillstånd behövdes från Länsstyrelsen eftersom det var en lös inventarie, berättar Frylmark. Dåvarande länsantikvarien var också positiv till mattan (Frylmark, 1 oktober 2019)

6.5 Teologisk motivering av mattan innan tillverkningen

I samma intervju där domprost Tor Frylmark får idén till regnbågsmattan uttrycker han också att trots att kyrktrappan nu måste tvättas ren, bejakar han budskapet om alla människors lika värde och att det är något som ständigt predikas i kyrkan på söndagarna (Sveriges radio, 2013).

En viktig bibeltext för domprost Tor Frylmark är Gal. 3:28 ”Nu är ingen längre jude eller grek, slav eller fri, man eller kvinna. Alla är ni ett i Kristus Jesus” Den texten ligger som grund för beslutet till regnbågsmattan (Frylmark, 1 okt 2019).

I en intervju för tidningen Expressen berättar Frylmark att mattan är tänkt att lyfta fram mångfalden i både kyrka och samhälle och att det finns anledning att just nu tala om detta:

Mattan är tänkt att lyfta fram vikten av mångfald i samhället, kyrkan inkluderad. Den är tecken för vi står upp för mångfald. Det passar bra med allt som händer och om man ser till valresultatet. Och så vet vi att det finns anledningar att tala om människors lika värde och mångfald i dag. (Häggström, 2014)

Informatör Lena Vik designade mattan, och betonar också att regnbågsmattans budskap gäller allas lika värde och mångfald. Att mattans färgränder är exakt lika breda är, förutom färgerna, ytterligare en markering om att ingen är större eller bättre än någon annan (Vik, 15 maj 2020).

6.6 Tillverkningen av mattan

Efter att kyrkorådet informerats om tillverkning av en regnbågsmatta till domkyrkan fick församlingens informatör Lena Vik uppdraget att genomföra projektet. Vik är också egen företagare och genom företaget hade hon många goda kontakter som kom till nytta inför detta

ovanliga uppdrag. Hon berättar att hon fick uppdraget att ta fram en regnbågsmatta i mars och att önskemålet var att den skulle vara klar redan i maj, men det stod klart att tillverkningen av 17 meter special-matta skulle behöva en längre produktionstid än så (Vik, 15 maj 2020). På en möbelmässa samma år mötte Lena Vik försäljare från Horredsmattan och berättade om idén. Hon fick rådet att ringa Horredsmattans VD. Att tillverka en 17 meter lång matta är ett stort projekt som kräver planering, omställning av maskiner med mera. All annan produktion måste stoppas till förmån för ett sådant projekt, men Horredsmattan var villig att göra en satsning på mattan. Färgerna fanns redan i Horredsmattans färgsortiment. Plasten som Horredsmattan väver sina mattor med tillverkas i Gislaved.

”Det var viktigt att hela processen, från början till slut, skedde med kollektivavtal. Det är en allt igenom svensktillverkad matta, det var också viktigt för oss” (Vik, 15 maj 2020).

Det var alltså till slut det svenska företaget ”Horreds mattan” som kunde åta sig projektet och tillverka den dubbelvävda 17 meter långa och 1,5 meter breda plastmattan. Det var maximala mått för vävmaskinen på fabriken. Mattan är randig i regnbågens färger på ena sidan och randig i julens röd-gröna färger på andra sidan. Julfärgernas ränder är bredare än regnbågssidans ränder. Lena Vik bestämde regnbågssidans design men Horredsmattans VD kom med idén om den röd-gröna vänd-sidan. Det är praktiskt med andra färger under juletid men mest handlar det om att mattans färger blir mer dynamiska genom dubbelvävningen, samt att det ger en stabilitet till mattan.

Det var viktigt att mattan skulle vara ”enkel” som Vik uttrycker det. Enkel i den bemärkelsen att den ska vara hållbar, tåla användning och vara vardaglig. Designen har Vik gjort och alla ränder är exakt lika breda på mattan. Horredsmattan hade annan design i tankarna men Vik ville att lika-värdet skulle synas på mattan, inte bara genom färgerna utan också genom att alla ränder/färger var exakt lika i storlek. Allas lika värde. Ingen färg bredare eller mer än någon annan färg. Enkelheten skulle också speglas i priset. Det skulle inte vara någon dyr matta som ingen vågade gå på eller ha utrullad. Mattan slutade också på ett för kyrkotextilier mycket billigt pris, (egen anm.) nämligen 7 000 kronor. En anmärkningsvärd låg summa med tanke på produktionsstopp i fabriken till förmån för regnbågsmattan och den hel-svenska tillverkningen. (Vik 15 maj 2020). ”Det har tagit nästan ett år att få till det. Bara att hitta en hantverkare som kunde tänka sig att stoppa produktionen för att tillverka ett enda exemplar var inte det lättaste.” säger Lena Vik i Tidningen Yippie-Härnösand (Kågström, 2014).

Mattans längd på 17 meter är uppmätt så att den skulle täcka den målade yttre kyrktrappan och nå över ”kyrk-torget” och fram till kyrkporten. Måtten visade sig också stämma exakt överens med mittgången inne i kyrkan, där mattan räcker från sista till första kyrkbänksraden och därmed hela pelargången. Mattan passar alltså längdmässigt både utomhus och inomhus.

Ett par veckor innan mattans invigning, den 29 augusti 2014 skriver Domprost Tor Frylmark på sin blogg ”Domprostens tankar” om regnbågsmattans tillkomst. Han berättar vidare om den planerade invigningen av mattan och sin tolkning av regnbågens budskap:

(...) I samband med en radiointervju slog mig tanken att vi skulle kunna göra en regnbågsmatta, en mer permanent lösning. Efter att vi diskuterat frågan i kyrkorådet beslöt vi att göra verklighet av detta. Nu är regnbågsmattan klar att invigas. Den är 17 meter lång och kan användas både utanför kyrkan, från nedre kyrktrappan fram till gatan vid domkyrkan och inne i kyrkan, i gången. Invigningen kommer att ske den 16 september i samband med att Mark Levengood talar i domkyrkan över temat: ”Att stå stadigt i en föränderlig värld” med underrubriken ”vikten av att vara öppen för förändringar och förnyelse”. Regnbågens färger står av tradition för mångfald, inkluderande, hopp och längtan. Jag är mycket glad över att vi har kommit så här långt. Det kommer också att firas en regnbågsmässa (...) som avslutning på den kulturnatt som församlingen arrangerar. ”Se på regnbågen och prisade dess skapare! Praktfull är den i sin glans” (Syraks bok 43:11). (Frylmark, 2014).

6.7 Invigningen av mattan

Domkyrkoförsamlingen har återkommande varje höst en så kallad ”inspirationsvecka”. Inspirationsveckan är en temavecka med föreläsningar, event och mässor under det tema som gäller för året. När regnbågsmattan invigs, är temat för inspirationsveckan ”Mångfald”.

Den 16 september 2014, under inspirationsveckan invigdes regnbågsmattan i Härnösands domkyrka. Dåvarande kommunalrådet Fred Nilsson invigningstalade kring mattan, och talade då om mångfald som Guds vilja:

”-Gud vill ha mångfald och att allt det vackra ska blomma. Vilken rikedom för Härnösand att ha en sådan kyrka (...)” (Lindström, 2014)

Mediepersonen Mark Levengood höll under denna vecka en föreläsning på temat ”Att stå stadigt i en föränderlig värld” med underrubriken ”vikten av att vara öppen för förändringar och förnyelse” och uttrycker under den föreläsningen att: ”Sveriges minsta domkyrka har Sveriges största hjärta.”

Den frasen fick gott gensvar och har blivit något församlingen och boende i staden tagit fasta på. Idag, anno 2020, hörs frasen ofta i samband med att domkyrkan omnämns:

”Sveriges minsta domkyrka har Sveriges största hjärta.” Det sa Mark Levengood i Härnösands domkyrka i tisdags när Sveriges längsta, och kanske första regnbågsmatta,

invigdes. Och ikväll ska den användas på riktigt när det är kulturnatt och regnbågsmässa i domkyrkan” (Öhman, 2014).

En av församlingens präster, Katarina Adamsson, skriver på sociala medier på mattans invigningsdag, om hur mattan är ett förbund mellan kyrkan och församlingen. Alla människor ska få plats (Adamsson, 2014).

7. REAKTIONER

Den 16 september 2014 invigdes regnbågsmattan i Härnösands domkyrka och redan dagen efter började reaktionerna komma, i form av insändare och blogginlägg med mera. Det är knappast oväntat att en 17 meter lång, randig, färgglad plastmatta i en neoklassicismisk domkyrka från 1846 väcker uppseende och debatt. Trots att de flesta rösterna verkar varit positiva fanns det de som ansåg mattan strida mot vad som var estetiskt försvarbart i en kyrka samt att mattans symbolik strider mot Bibeln. Domprost Frylmark berättar att det fanns, som han uttrycker det, ”vissa konservativa kristna”, ofta från andra kyrkor som var emot mattan. Frylmark menar att de bara såg mattan som ett inlägg för homosexualitet och osedligt leverne. Men Frylmark understryker att det var betydligt fler som var positiva till mattan och som hade en bredare förståelse för vad mattan står för. Han fortsätter att det naturligtvis är viktigt att slå vakt om människors rätt att älska den han/hon vill och också att stödja HBTQ-personer som lever i äkta kärlek (Frylmark 1 okt 2019). I tidningen Expressen besvarar domprost T Frylmark hur reaktionerna på mattan varit:

– Det har varit väldigt positivt. De allra flesta är positiva. Sedan har man sett en del negativa. En del tolkar det som att det bara handlar om sexualitet men det handlar om alla områden, säger Tor Frylmark, som blir glad över att kyrkans initiativ uppskattas (Häggström, 2014).

I en intervju som ”Världen idag.se” gjorde med Frylmark berättar han att han nyss fått ett samtal från en person som tror att det är RFSL som ligger bakom projektet med regnbågsmattan³. Men det är personer som har problem med samkönade relationer som tänker så och det får man finna sig i. Avslutningsvis i samma intervju säger Frylmark att ”vi [Svenska kyrkan] poängterar mångfalden för alla, regnbågsflaggan är inte bara HBTQs, lika lite som Sveriges flagga skulle vara enbart Sverigedemokraternas” (Teglund, 2014).

---

³ Riksförbundet för sexuellt likaberättigande fram till 2007, numera Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queers, intersexpersoners rättigheter.

Informatör Lena Vik berättar att det förekom påhopp på regnbågsmattans Facebook sida som hon fick ta bort, men att det inte var många inlägg egentligen. Hon minns speciellt signaturen ”erfaren kyrkokristen” som stod för större delen av de negativa kommentarerna. Men hon tillägger hur otroligt roligt det var och att mattan liksom smittade av sig på Härnösandsborna. De blev stolta och smittade av den säger hon. (Vik, 15 maj 2020)

De reaktioner jag personligen mött som anställd, kyrkvärd eller katedralvärd handlar i ett mer negativt spektrum om att färger och/eller materialet i mattan inte passar in i kyrkans övriga stil eller i den traditionella kyrkokonsten. I övrigt handlar det här om kommentarer gällande varför man måste markera frågor om sexuell läggning i kyrkan på dylikt sätt. Någon enstaka gång har jag också hört att politik inte har i kyrkan att göra.

I tidningen Allehanda, året efter regnbågsmattans invigning, finns ett par insändare som är kritiska till mattan. Här associeras den med sexualitet och Pridefestivaler och insändaren anser sig nu vara främmande i kyrkomiljön:

(...) vi (är) många som störs av denna segregation och känner oss främmande för denna kyrkomiljö. Mattan dominerar ju hela miljön som annars domineras av korset och altaret, som påminner om gemenskapen med Kristus. Mattan associerar ju till vår sexualitet, pridefestivaler [*sic*] och andra jippon (Allehanda, 2015).

Insändaren fortsätter med att han befarar att mattan ” i värsta fall sprids över landet till församlingar som styrs av popularitetsjägare och missar en god pastoral ledning.”

I en annan insändare samma dag, associeras mattan med cirkusmaneger och clowner och ger heder till de präster som inte gör kyrkan till en lekstuga. Här uttalas också hur inventarierna ska vara noggrant utvalda till färg och form i en kyrka:

Om jag vore cirkusdirektör skulle jag kanske tycka att det vore en kul idé med en bamsestor, färggrann matta tvärs över hela manegen.

(...)inventarierna skulle vara noggrant utvalda både i färg och form, för att stämma till andakt och medverka till Gudsoplevelser. (...) Heder åt alla hedervärda präster som inte vill göra kyrkan till sin lekstuga (Allehanda, 2015).

I boken ”Kyrkornas mysterium” skriver P. Bexell om hur synen på kyrkorummet och dess utsmyckning varierat från tid till tid. Det som betecknas som vackert har definierats olika genom kyrkans historia och kyrkorummet formas ofta av samtidens estetiska ideal. Man kan läsa av kyrkans och bygdens historia i ett kyrkorum (Bexell, 2015).

Till det mer positiva spektrumet är rösterna som säger att det är fantastiskt att man tagit ett sådant initiativ och att man så tydligt vågar stå upp för allas rätt att få vara sig själv. Att mattan så bjärt kontrasterar mot det övriga kyrkorummet upplevs här som positivt och något som ger rummet en spännande och ny dimension.

Reflexioner över kyrkans utveckling och anpassning till det moderna samhället kommer också fram ibland, och då ofta med minnen från kyrkoupplevelser eller erfarenheter som ligger årtionden tillbaka i tiden. Bexell skriver i boken ”kyrkornas mysterium” om vikten av ett samtids-perspektiv i kyrkorummet: ”Kyrkan är alltid samtida och ska finnas mitt i den verklighet som samtidens människor har (...)” samt ”Tro, rit och rum påverkas av sin kontext men det påverkar den också. Det skapar värderingar och samhällsmönster.” (Bexell, 2015 s 21)

Härnösands domkyrkas regnbågsmatta har blivit startskottet för många kyrkor och organisationer att införskaffa egna mattor och i vissa fall också ha mattan som utgångspunkt för arbete med mångfalds och/eller HBTQ-frågor.

Visby domkyrka, Nikolai kyrka i Örebro med flera har idag egna regnbågsmattor. Härnösands folkhögskola köpte markiser till fönstren i regnbågens färger, länspolisen i Västernorrland köpte in regnbågsmatta till sina samtliga polisstationer och så vidare. Förskolor i Härnösand jobbar med ”mångfald” efter inspiration av mattan (Vik 15 maj 2020).

Att Härnösandsborna blev både smittade av, och stolta över regnbågsmattan och dess upphovsmakare visade sig när Lena Vik och Tor Frylmark fick dela på titeln ”Årets Härnösandsbo” samma år som mattan färdigställdes och invigdes. I samband med utnämningen intervjuades Frylmark och berättar om Regnbågsmattan som en symbol för mångfald inom många områden och att den inte ska kopplas ihop enbart med sexualitet:

Regnbågsmattan är en symbol för mångfald inom alla områden, säger Tor Frylmark. – De flesta kommentarerna om mattan har varit väldigt positiva, men ett fåtal har varit negativa och kopplar ihop regnbågen med homosexuella och tycker inte att det har i kyrkan att göra. Men vi poängterar mångfalden och tycker det är en utmärkt symbol. Regnbågen användes även till exempel i kampen mot apartheid i Sydafrika.” (Det var länge okänt vem som hade målat trappen [sic] förra hösten men för några månader sedan trädde personen fram. Tor Frylmark har dock lovat att inte berätta vem det var.) (Öhman, 2014)

Att mattan i Härnösands domkyrka är känd visar sig genom att det ofta kommer in önskemål om att ha den utrullad, både på privata som mer allmänna tillställningar, förrättningar och gudstjänster. Mattan är också utrullad vid PRIDE och regnbågsmässor, ungdomsmässor och andra särskilda tillfällen i kyrkan, så som konserter och föreläsningar och framträdanden av olika slag, där mattan eller dess symbolik efterfrågas. Att mattan uppmärksammas också utanför Härnösands gränser berättar kyrkorådets ordförande om i den lokala pressen:

”-Mattan finns överallt idag. Den spreds som en löpeld efter Mark Levengoods föreläsning. Den uppmärksammas även i USA, Nya Zeeland och Australien vet jag. Mattan i Härnösand är lite världsberömd, säger Christina Meltin Westerlund”. (Leffner,Olsson, 2014)

Frylmark & Vik på regnbågsmattan i samband med utnämningen till Årets Härnösandsbo.

8. REGNBÅGSMATTAN BLIR POLITIK

Inför kyrkovalet 2017 blir regnbågsmattan politiskt laddad. Sverigedemokraternas vice ordförande Julia Kronlid besöker Härnösand och domkyrkan för en guidad tur. Kronlid framförde i detta sammanhang Sverigedemokraternas åsikt att kyrkan ska vara neutral. Regnbågsmattan är en manifestation som inte borde fått flytta in i domkyrkan menade Kronlid i de lokala medierna. Hon pratade vidare om regnbågen som biblisk symbol, men menade att den hade ett annat syfte än det som regnbågsmattan står för. Kronlid hade också åsikter gällande vad som bör finnas i kyrkorum och underförstått att regnbågsmattan inte skulle vara något som passar i kyrklig miljö. Såväl kyrkorådets dåvarande ordförande Christina Meltin-Westerlund (S) som en av mittmedias ledarskribenter Susanne Sjöstedt (S) reagerade på uttalandena av SDs vice partiledare. Meltin-Westerlund replikerar att kyrkan självklart är platsen att uttrycka solidaritet för andra människor på:

-Jag förväntar mig inte så mycket mer av SD. Tur att inte Julia Kronlid kan bestämma om mattan ska flyttas, kommenterar hon kritiken och fortsätter:

– För oss är detta självklart. Var ska man uttrycka sin solidaritet med andra människor om inte i kyrkan? Alla ska vara välkomna i kyrkan. Regnbågsmattan är en symbol för det (Leffner,K & Olsson,M, 2017).

Ledarskribenten och journalisten Susanne Sjöstedt replikerar under rubriken ”En ”neutral kyrka blir bara ett tomt skal” där hon problematiserar SDs tanke om att kyrkan ska jobba mer på sin kristna profil men utan att ta ställning i brännande samhällsfrågor.

Jösses så svårt SD:are har för en inkluderande kyrka. Den önskan om mångfald och allas lika värde som förmedlas genom bland annat regnbågsmattan avfärdas helt bisarrt som något oförenligt med kristendom – som en förvanskning av regnbågen som en av kristendomens starkaste symboler.” Sjöstedt fortsätter: ” Hur får SD ihop det att kyrkan ska jobba mer med sin kristna profil – och samtidigt

ondgöra sig att kyrkan utifrån sin kristna övertygelse tar ställning i brännande samhällsfrågor?” (Sjöstedt, Susanne, 2017)

Inför invigningen av mattan 3 år tidigare kommenterade domprost Tor Frylmark att det är aktuellt att slå vakt om mångfalden i och med att främlingsfientliga krafter verkar vara på frammarsch:

Det passar bra att poängtera människors lika värde med en regnbågsmatta, särskilt nu efter valet när vi kan se att de främlingsfientliga krafterna verkar ha fått en starkare ställning, säger domprosten Tor Frylmark (...) Jag tycker det känns mycket aktuellt att slå vakt om mångfalden just nu. Visa att vi berikar varandra och har alla samma värde. En del har fått för sig att regnbågen bara står för HBTQ-värden, men den ska uppfattas bredare än så, dess färger står av tradition för mångfald, inkluderande, hopp och längtan.

(Bieniaszewski Sandberg, 2014)

Under senare år har regnbågsflaggan- debatterna varit en återkommande följetång i media. Regnbågsflaggan har blivit hårdvaluta i politiken, där vissa partier motarbetar den och andra vill lyfta fram den. Här har regnbågsflaggan både symboliken för HBTQ som för allmänmänsklig mångfald och människors lika värde. I flaggan idag ryms symbolik om HBTQ, flyktingpolitik, funktionsvariationer, ett sätt att vara ”med i debatten” samt fostra barn och ungdomar in i demokratiskt tänkande. Kommuner och städer har på olika sätt dragits in i ”regnbågsdebatten” genom bland annat diskussioner om regnbågsflaggan ska eller inte ska hissas under allmänna sammankomster, på kommunala eller statsägda byggnader och så vidare. Under 2010-talet har det också blivit allt vanligare att politiker står upp för HBTQ-frågor genom att till exempel gå med PRIDE-parader. 2014 skapade Fredrick Reinfeldt rubriker då han, som statsminister gick med i paraden på Stockholm Pride. Han var den första sittande statsminister att göra detta. Reinfeldt säger till tidningen Aftonbladet att han ”ser sitt deltagande i paraden som en symbol för den ökade öppenheten i Sverige” (Emanuelsson, E & Andersson, U, 2014).

9. VEM ÄGER SYMBOLERNA? – Reflexion och analys

Undersökningen om regnbågsmattans tillkomst väcker frågor om vem som äger en symbol och vem som har tolkningsföreträdet gällande den samma. Vidare kan man fundera över om det finns en tolkningsgräns för en symbol eller om det är fritt att omdana en symbol för eget syfte?

Personer som kommit till tals i undersökningen av regnbågsmattans tillkomst har alla egna tankar och förståelse för vad man ser i regnbågsmattan och vad den därmed står för. Det

handlar om kristen tradition, minoriteters kamp mot förtryck, teologi, HBTQ-frågor, politik och mångfald rent generellt.

Eftersom ”Regnbågsmattan-för mångfald och alla människors lika värde” tillkom efter en aktivisthandling för HBTQ-frågor, kan man konstatera att det skett en förskjutning av HBTQ specifikt, till en mer generellt omfattande mångfald under mattans tillblivelseprocess.

Vad förskjutningen beror på ger undersökningen inget entydigt svar på, men tänkbara orsaker kan vara:

- En generell vilja att inkludera alla
- En rädsla att ta ställning för eller emot specifika grupperingar
- Att HBTQ-rörelsen inkluderar alla som vill vara en del av rörelsen
- En sammanblandning av olika historiska och nutida tolkningar av regnbågen/regnbågsflaggan.

Tomas Frejarö är idéhistoriker, politiker, HBTQ- aktivist och boende i Härnösand. Enligt honom gör det ingenting att PRIDE-flaggan används som symbol för mångfald, och han säger att det centrala är att de som använder flaggan vill tillhöra gemenskapen. Enligt honom delar många i HBTQ-kretsen den uppfattningen (Frejarö 21 augusti 2020). Frejarö tänker att det finns olika sätt att se på PRIDE-flaggan och regnbågsmattan. Han ger en biblisk berättelse som förklaringsmodell för hur man kan se på regnbågsflaggan med PRIDE-perspektiv:

” de som misstolkar den [mattan]som att ifall regnbågsmattan ligger i kyrkogången signalerar det att endast HBTQ-personer är välkomna. Det är naturligtvis en feltolkning som inte på något sätt stämmer med kyrkans ambitioner. Jag kommer att tänka på liknelsen med den förlorade sonen. Ibland är det läge att uppmärksamma någon extra mycket. Det kan bero på att den [HBTQ-personen] varit borta på eget bevåg och äntligen kommit hem, men också på att dörren faktiskt varit stängd, men nu har öppnats igen” (Frejarö, 24 augusti 2020).

Här ges regnbågsmattan ett HBTQ-perspektiv med möjlighet att införliva en grupp som tidigare nekats tillträde eller marginaliserats. Regnbågsmattan blir ett tecken på samhörighet och välkomnande av de som befunnit sig i ett utanförskap, enligt Frejarö.

Men det kan också handla om ”människor som vill markera sin unikheter och anser att vissa symboler bara får bäras av den som är xxx på riktigt” (Frejarö, 24 augusti 2020). Här blir det en tydlig gränsdragning i symbolens budskap gällande vem som har rätt till den och får använda den. Symbolen kan bli en identitetsmarkör och är inte ”allmängods”.

”det är värt att påminna om att regnbågen använts som symbol i Norden redan i förkristen tid. Den förekommer som symbol i många kulturer och sedan urminnes tider även i bibeln. I Latinamerika används regnbågsflaggan flitigt som en symbol mot kolonialt förtryck. (...) det [är] alltså mycket svårt för någon att göra ett exklusivt anspråk på regnbågen som symbol” (Frejarö 24 juni 2020).

Att symboler och symbolvärden förskjuts eller används till andra syften än det först var tänkta för är inget nytt. Ett i närhistorien känt sådant fenomen är svastikan, solkorset, som för de flesta idag förknippas med judehat, förintelse och allehanda grymhet, men var en symbol för sol, lycka eller gudomlighet i tidigare religioner och kulturer (Dick Harrison, 2016). Det kristna korset, ett romerskt tortyrredskap, är också en symbol vars symbolik idag har ett annat innehåll än det ursprungliga, nämligen seger och frälsning.

Förståelsen av en symbol hänger ihop med den kunskap betraktaren äger, eller i den kontext symbolen finns i. Naturligtvis finns det idag skyddade symboler som till exempel varumärken, ”men såväl McDonalds som Moderaterna som Läns museet Murberget använder varianter av M som symbol” (Frejarö, 24 juni 2020).

Själva regnbågen har getts många tolkningar genom historien, mer eller mindre generella eller vedertagna. Regnbågsmattan kan därför ges olika symboliska värden beroende på betraktarens förkunskaper eller kontext. Regnbågsmattan är inte heller en flagga eller en regnbåge, utan just en matta som upphovsmakarna gett ett namn och ett symbolvärde, nämligen ”regnbågsmattan för mångfald och alla människors lika värde”. Regnbågen går inte att patentera eller varumärkes-skydda men fortsätter att fascinera mänskligheten som fenomen.

9. RESULTAT

Det står klart att tillkomst är summan av flera processer och skeenden både lokalt och nationellt, både i kyrkan och i samhället i stort. Enskilda individers idéer och impulser spelade en tydlig roll i det hela. HBTQ-aktionen som kom att leda till tillverkningen av mattan låg rätt i tiden. Detta speciellt gällande tanken på regnbågsmattan som symbol för mångfald och alla människors lika värde.

Att målningen uppmärksammades så stort i press och radio samt av lokalbefolkningen var av betydelse och krävde fram en reaktion och ett agerande från församlingen.

Domkyrkoförsamlingens agerande gällde inte bara just den lokala församlingen utan blev ett ställningstagande för Svenska kyrkan. Trots att fokus låg på församlingens agerande uttalade sig representanter för densamma som ”kyrkan” och ”vi” på ett sätt som underförstått

inkluderar hela kyrkan och ett budskap om jämlikhet, mångfald och människors lika värde. Man kan säga att Härnösands domkyrkoförsamling var tvungna att agera på något sätt.

Teologiedoktor Peter Bexell skriver att ”tro, rit och rum påverkas av sin kontext men det påverkar den också” (Bexell, 2015, s. 21) Kontexten för regnbågsmattans tillblivelse kan sägas varit gynnsam. Mattans tillkommelseprocess sträcker sig över cirka ett år, 2013–2014. Under 2010-talets första hälft äger flertalet, för kyrkan viktiga möten och beslut rum, gällande jämställdhets- och mångfaldsfrågor. Både lokalt och nationellt initieras projekt och arbeten och beslut tas till förmån för dessa områden. Individer på olika poster i kyrkan får en nyckelposition antingen genom sina uppdrag eller som varande personer med förförståelse för frågorna på olika sätt. Som exempel kan ges:

- Samma år som mattan invigdes fick Sverige sin första kvinnliga ärkebiskop.
- Härnösands första kvinnliga biskop tjänstgjorde vid denna tid och var sedan tidigare en tydlig röst för HBTQ-frågorna i kyrkan.
- Bara något år innan aktivisthandlingen beslutar Kyrkomötet om att äktenskapet kan inkludera samkönade relationer.
- 2013, samma år som trappmålningen, uppmanas alla stift inom Svenska kyrkan att utbilda personal, förtroendevalda med flera i HBTQ-frågor.
- Sittande biskop i Härnösands stift vid denna tid har också ett av minoritetsspråken som sitt modersmål.
- Ett par år innan mattans invigning påbörjades det kyrkohistoriskt sett banbrytande arbetet med kyrkohandbokens översättning till minoritetsspråken.
- 2012 tog kyrkans nationella nivå ett mer tydligt grepp om statens och därmed kyrkans förhållande till ursprungsbefolkningen, samerna.
- Arbetet med barnkonsekvensanalyser med grund i FN:s barnkonvention startade 2012.
- Sveriges första döva präst tjänstgjorde i församlingens teckenspråkiga arbete vid denna tid, liksom en teckenspråkig diakon.

Kanske spelar det också en roll att en av de allra första kvinnorna vigdes till prästämbetet i domkyrkan.

Det Andra vatikankonciliet kan sägas vara ett startskott inom kristenheten för ett mer koncentrerat och målinriktat arbete gällande förnyelse av gudstjänst och gestaltning av tro i förhållande till det moderna samhället. Konciliet har haft återverkningar även utanför

Katolska kyrkan. I Svenska kyrkan har attitydförändringar i det moderna samhället lett fram till nya och förändrade ordningar vad gäller frågor som traditionellt och delvis har varit kontroversiella, frågor om sexualitet, minoriteter och inkludering av personer med funktionsvariationer. Detta avspeglas bland annat i policydokument och rapporter, modeller för HBTQ certifiering, vigsel av samkönade och arbete med samsyn och attitydförändring.

Min undersökning har visat att Regnbågsmattan kommit till i en kontext av grundläggande attitydförändringar gällande samlevnad, sexualitet, kultur och tradition. Den utlösande faktorn var en enskild aktivists handling. Tillfälligheter och personligt engagemang ledde processen vidare. Från reporter på radion till domprosten till informatörer och förbipasserande.

Biskopens positiva reaktion och kyrkorådets förmodade ja till tanken på mattan, en mattfabrik som tog chansen att pröva ett nytt koncept, en församling och anställda som långt innan målning och mattan hade en modern syn på sex- och samlevnad och mångfaldsfrågor.

Undersökningen konstaterar också att regnbågen som fenomen inte kan bindas till en viss grupp eller kamp eftersom det inte går att äga eller ha upphovsrätten till den. Regnbågen ges olika symbolik och innehåll beroende på kontext och plats i historien.

Uppsatsen väcker frågor om samspelet mellan generella attitydförändringar och kyrkorummets utformning. En mer omfattande undersökning av förekomsten av HBTQ och mångfaldssymboler i kyrkor i Svenska kyrkan skulle ge ny och fördjupad kunskap om hur frågor om HBTQ och mångfald har integrerats i Svenska kyrkan.

10. REFLEXION

Staten Sverige, som tidigare innefattade Svenska kyrkan, har en historia som måste bearbetas och genomlysas och det jobbet är påbörjat och fortgår i skrivande stund. Svenska kyrkan har del i det förtryck staten utövade på de minoriteter och den ursprungsbefolkning som funnits och finns i landet. Detta förtryck gäller även de sexualitets- och samlevnadsnormer som stat och kyrka tidigare ansett vara normativa. Svenska kyrkan idag försöker tydliggöra sin nuvarande ställning i olika jämställdhets- och demokrati-frågor, genom olika utbildningsinsatser och målinriktade arbetsinsatser för demokrati och jämställdhetsfrågor. I ljuset av det blir regnbågsmattan i det närmaste ett måste och en bekräftelse på kyrkans progression i frågorna. Det handlar om kyrkans trovärdighet.

Lagar till förmån för minoritetsgrupper, personer med funktionsvariationer, barn och unga med flera har hjälpt idén om mångfald att vinna mark. Antidiskrimineringslag och utbildningar kring HBTQ, barnkonventionen med mera gör att allt flera får upp ögonen för både diskriminering- som mångfaldsfrågor.

Attitydförändringen i kyrkan har skett och sker gradvis, delvis i samklang eller på grund av övriga samhällets utveckling och lagstiftning, ibland genom framtvingat ställningstagande i debatter om till exempel ursprungsbefolkning eller flyktingar. Regnbågsmattan- för mångfald och människors lika värde är ett resultat av många år av arbete med frågorna både i samhället och i kyrka, av enskilda människors övertygelse samt av en teologisk utveckling i synen på individens rätt till sitt språk, sin sexualitet, sitt eget uttryck och sitt okränkbara och lika värde som människa. Den undersökning jag här har gjort visar på en utveckling i både samhälle och kyrka mot jämställdhet. Undersökningen visar också på behovet av individers insatser och övertygelse i dessa frågor. Inget arbete för mångfald utan individer som för mångfaldens talan.

Domkyrkoförsamlingen är sedan länge en liberal församling när det gäller HBTQ. Jag är själv aktiv i församlingen som katedralvärd och kyrkvärd och jobbade också som diakon i församlingen i några år. Samkönade partnerskap och äktenskap möts i allmänhet inte av höjda ögonbryn eller ifrågasättande eftersom många, både den återkommande församlingen och i personalen, både tidigare och nuvarande, lever i icke-normativa förhållanden. Detta faktum har med största sannolikhet banat väg för regnbågsmattan och tankarna och besluten kring den och har gjort det enklare att implementera tanken om att tillverka den och till sist rulla ut den i kyrkans mittgång. Det kan till och med vara så, att det tvärtom hade blivit protester i församlingen om ingen markering gjorts efter HBTQ-aktionen och den färgade kyrktrappan bara hade raderats och inget mer blivit av. Under processen med att tillverka mattan skedde dock en förskjutning av symboliken med den målade trappan till en mer generell mångfaldstanke.

”Många bäckar små” är ett uttryck som kommer för mig när jag summerar mitt arbete och när jag tänker på de personer jag kommunicerat med under arbetets gång och när jag läst in mig på de olika ämnena som inkluderas i denna uppsats.

Jag hoppas att arbetet fortsätter och framskrider även i tider av ökad polarisering i samhället och jag är tacksam för de personer som vågade ta beslutet och genomföra regnbågsmattan i den minsta domkyrkan med det största hjärtat.

Anna-Stina Svakko, samisk textilkonstnär på regnbågsmattan i samband med att det samiska altarbrunet invigdes i Domkyrkans Mariakapell.

Samtliga bilder tagna och ägda av Lena Vik. Bilderna använda med Lena Viks tillstånd. Förutom bilden på den målade kyrktrappan som är tagen av Monica Gustafsson för Svenska kyrkan.

Personlig kommunikation

Adamsson, Katarina 16 september 2014

Bylund, Tuulikki Koivunen 12, 13 juni 2020

Frejarö, Tomas 21, 24 augusti 2020

Frylmark, Tor 1 oktober 2019

Holmqvist Maria Vilander, 29 juli 2020

Vik, Lena 15,16 maj 2020

Westin, Charlotte 28, 29 maj och 1 juni 2020

Referenser

Allehanda (den 3 juni 2015). *Korset tillåts inte längre dominera*. Insändare signerat: S Andersson f.d.

organist i Svenska kyrkan och "kyrkobesökare" Hämtad från:

<https://www.allehanda.se/artikel/korset-tillats-inte-langre-dominera>

Asplund, Roland . (den 1 febr 2018). *Vitboken presenterad i sammanfattande artiklar*. Hämtat från

www.svenskakyrkan.se: <https://www.svenskakyrkan.se/forskning/vitboken-presenterad-i-artiklar>

Backman, J. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund, Studentlitteratur.

Bexell, P. (2015). *Kyrkornas mysterium, tid- rum- liv -gudstjänst*. Skellefteå, Sverige: Artos förlag.

Bibel 2000. (1999). Sverige: Bibelkommissionen, Svenska Bibelsällskapet, Verbum förlag.

Bieniaszewski Sandberg, A. (den 17 sept 2014). *Dagen.se* (låst artikel, betald dagsprenumeration, nerladdad 7/12-19). Hämtat från dagen.se.

Brohed, I. (2005). *Kyrka-Statfrågor. Sveriges kyrkohistoria 8, Religionsfrihetens och ekumenikens tid* . Stockholm: Verbum förlag AB.

Brohed, I. (2005). *Ny handbok och bibelöversättning. Sveriges kyrkohistoria-Religionsfrihetens och ekumenikens tid*. Stockholm: Verbum förlag AB.

Byström, E Nordung. (den 01 juli 2019). *Låt regnbågens alla färger vidga dina perspektiv i sommar.*

Hämtat från allehanda.se: <https://www.allehanda.se/artikel/insandare-lat-regnbagens-alla-farger-vidga-dina-perspektiv-i-sommar>

Emanuelsson, E & Andersson, U. (den 02 augusti 2014). *Statsministern deltar i Pride – aldrig hänt tidigare.* Hämtat från www.aftonbladet.se:

<https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/G16P8V/statsministern-deltar-i-pride--aldrig-hant-tidigare>

Fogelberg, T. (den 18 sept 2013). *Regnbågstrappan kan vara inspirerad av turkisk frihetsrörelse.*

Hämtat från sverigesradio.se:

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=110&artikel=5649112>

Folkhälsomyndigheten. (u.å). *Covid-19.* Hämtat från www.folkhalsomyndigheten.se:

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/>

Harrisson, D. (2016) *Sju laddade symboler som misstolkats* Hämtat från

www.svd.se : <https://www.svd.se/sa-tog-rasisterna-och-hitler-over-symbolerna>

Hellqvist, K & Sandberg, A. (2016). *En tid av möten, Arbetet med asylsökande och nyanlända i*

Svenska kyrkans församlingar 2015-2016. Uppsala: Svenska kyrkan.

Hägström, A. (den 17 09 2014). *Kyrkan tar ställning med regnbågsmatta.* Hämtat från

www.expressen.se: <https://www.expressen.se/nyheter/kyrkan-tar-stallning--med-regnbagsmatta/>

Jackelén, A. (dec 2015). *Vitboken om relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna*. Hämtat från [www.svenskakyrkan.se: https://www.svenskakyrkan.se/filer/0%20Inledning.pdf](https://www.svenskakyrkan.se/filer/0%20Inledning.pdf)

Katolska kyrkan. (1970). *Vatikankoncilietts dogmatiska konstitution: Om kyrkan (Lumen Gentium)*. Uppsala: Katolsk informationstjänst, Uppsala.

Kyrkomötet. (2010). *Kyrkoordning för Svenska kyrkan 2010*. Stockholm: Verbum förlag AB, Stockholm

Kyrkomötet. (2017). *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan 2018 del 1*. Verbum förlag AB, Stockholm

Kågström, L. (2014). Det var en gång en matta/Många järn i elden. *Yippie nr 9*.

<https://yippieharnosand.se/innehall/kultur-noje/det-var-en-gang-en-matta/>

Laestadius, A-H. (den 19 maj 2020). *Förvaltningsområdena växer stadigt*. Hämtat från

[www.minoritet.se: https://www.minoritet.se/forvaltningsomraden-for-minoritetssprak](https://www.minoritet.se/forvaltningsomraden-for-minoritetssprak)

Landström, L. (den 16 sept 2014). *Regnbagsmatta invigd i Härnösands domkyrka*. Hämtat från

[www.vlt.se: https://www.vlt.se/artikel/regnbagsmatta-invid-i-harnosands-domkyrka](https://www.vlt.se/artikel/regnbagsmatta-invid-i-harnosands-domkyrka)

Leffner, K & Olsson, M. (den 7 sept 2017). *"Bra om kyrkan kan vara neutral"*. Hämtat från:

<https://www.allehanda.se/artikel/sd-protesterar-mot-regnbagsmattan-i-harnosand-bra-om-kyrkan-kan-vara-neutral>

RFSL. (den 02 dec 2019). *Kort om RFSL*. Hämtat från [www.rfsl.se: https://www.rfsl.se/om-oss/kort-om-rfsl/](https://www.rfsl.se/om-oss/kort-om-rfsl/)

Sjöblom, A. (den 16 sept 2013). *Ingång kan få regnbågsmatta*. Hämtat från allehanda.se:

<https://www.allehanda.se/artikel/ingang-kan-fa-regnbagsmatta>

Sjöstedt, S. (den 8 sept 2017). *Susanne Sjöstedt (S): En "neutral" kyrka blir bara ett tomt skal*. Hämtat

från www.allehanda.se: <https://www.allehanda.se/artikel/susanne-sjostedt-s-en-neutral-kyrka-bli-bara-ett-tomt-skal>

Svenska kyrkan (svenskakyrkan.se)

(refererade artiklar och websidor från svenskakyrkan.se i bokstavsordning)

Biskopar i Lunds stift efter reformationen. Svenska kyrkan. (u.d.). Hämtat från

www.svenskakyrkan.se:

<https://www.svenskakyrkan.se/Sve/Bin%c3%a4rfiler/Filer/30ba5099-8bbd-4862-bbb0-b145c9db40de.pdf>

Biskopen inviger lekkyrkan. Svenska kyrkan. (den 04 10 2018). (K. Åslin, Redaktör) Hämtat från

www.svenskakyrkan.se: <https://www.svenskakyrkan.se/harnosandsstift/nyheter/biskopen-inviger-lekkyrka>

Gifta sig och fira gudstjänst på sitt eget språk. Svenska kyrkan. (den 25 05 2020). (E. Almqvist,

Redaktör) Hämtat från www.svenskakyrkan.se:

<https://www.svenskakyrkan.se/pressmeddelande/gifta-sig-och-fira-gudstjanst-pa-sitt-eget-sprak?publisherId=1344892&releaseId=3277250&channels=3116725,3240407&webid=1374>

643

Kyrka-funktionshinder. Svenska kyrkan. (den 24 08 2016) Hämtat från Svenska kyrkan- Lunds stift:

<https://www.svenskakyrkan.se/lundsstift/kyrka-funktionshinder>

Om ärkebiskop Antje Jackelén. Svenska kyrkan. (den 25 03 2020). Hämtat från svenskakyrkan.se:

svenskakyrkan.se/arkebiskopen/om-arkebiskop-antje-jackelen

Svenska kyrkan, forts.

Regnbågsnyckeln - ett processverktyg. Avdelningen för kyrkoliv. (den 14 11 2019). (A. Lundgren,

Redaktör) Hämtat från www.svenskakyrkan.se:

<https://internwww.svenskakyrkan.se/verksamhet/hbtq-kompetens/regnbagsnyckeln---ett-processverktyg>

Samkönade äktenskap. Svenska kyrkan. (den 17 03 2020). Hämtat från www.svenskakyrkan.se:

<https://www.svenskakyrkan.se/samkonade-aktenskap>

Teckenspråk. Svenska kyrkan. (den 26 juni 2020). Hämtat från www.svenskakyrkan.se:

<https://www.svenskakyrkan.se/teckensprak>

Tidigare biskopar. Svenska kyrkan. (den 25 10 2016). Hämtat från www.svenskakyrkan.se:

<https://www.svenskakyrkan.se/harnosandsstift/tidigare-biskopar>

Svensk författningssamling [SFS]

(Lagar i kronologisk ordning och statlig överenskommelse)

SFS 1987:230. *Äktenskapsbalk*. Stockholm: Justitiedepartementet. (den 14 maj 1987). Hämtat från

riksdagen.se: [https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/aktenskapsbalk-1987230_sfs-1987-230)

[forfattningssamling/aktenskapsbalk-1987230_sfs-1987-230](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/aktenskapsbalk-1987230_sfs-1987-230)

SFS 1988:950. *Kulturmiljölag*. Stockholm: Kulturdepartementet. (den 30 06 1988). Hämtat från riksdagen.se: https://riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kulturmiljolak-1988950_sfs-1988-950

SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet. (den 05 06 2008). Hämtat från www.riksdagen.se: https://riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567

SFS 2009:600. *Språklag*. Stockholm: Kulturdepartementet. (den 28 05 2009). Hämtat från Sveriges riksdag: https://riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/spraklag-2009600_sfs-2009-600

SFS 2009:724. *Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk*. Stockholm: Kulturdepartementet. (den 11 06 2009). Hämtat från Sveriges riksdag: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724

SFS 2018:1197. *Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet. (den 20 06 2018). Hämtat från www.riksdagen.se: https://riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20181197-om-forenta-nationernas-konvention_sfs-2018-1197

SÖ 1999:20. *FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: Utrikesdepartementet. (den 1 1 1994). Hämtat från www.regeringen.se: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/sveriges-internationella-overenskommelser/1994/01/so-199020/>

Sveriges kristna råd. (2008). *En kyrka för alla- ett policydokument kring kyrkornas arbete med frågor om funktionshinder.* Sveriges kristna råd.

Sveriges Radio [sr.se]

Regnbågstrappan vid domkyrkan i Härnösand är borttvättad
Sveriges radio P4 (den 12 sept 2013), Engstedt-Edfast. Hämtat från sverigesradio.se:

<https://sverigesradio.se/artikel/5643452>

Regnbågskupp mot domkyrkan i Härnösand. Sveriges radio P4 (den 10 sept 2013), Engstedt-Edfast.

Hämtat från www.sverigesradio.se: <https://sverigesradio.se/artikel/5641353>

Regnbågskupp mot domkyrkan i Härnösand. Sveriges Radio P4 (den 10 sept 2013), Engstedt-Edfast

Hämtat från sverigesradio.se: <https://sverigesradio.se/artikel/5641353>

Regnbågsmässa på regnbågsmatta. Sveriges radio P4 (den 19 09 2014), Öhman. Hämtat från

sverigesradio.se: <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=110&artikel=5969705>

Teglund, S. (den 14 09 2015). *Regnbågsmatta i domkyrka.* Hämtat från www.varldenidags.se:

<https://www.varldenidag.se/nyheter/regnbagsmatta-i-domkyrka/cbbniq!xf4Xt6jQl63iu7BeV07veA/>

Tyrberg, K.-J. (uå). *Försoningsprocessen mellan Svenska kyrkan och samerna- Initiativ och insatser 1990-2012.*

Wallin, E. O. (1998). *Ecce Homo. Ecce Homo*. <http://ohlson.se/index.php/utställningar/>, Sverige.

Hämtat från <http://ohlson.se/index.php/utställningar/>

Wikipedia [wikipedia.se]

Stockholm Pride. (den 11 maj 2020). Hämtat från wikipedia.org:

https://sv.wikipedia.org/wiki/Stockholm_Pride#Historik

Regnbågsflaggan. (den 03 03 2020). Hämtat från www.wikipedia.se:

<https://sv.wikipedia.org/wiki/Regnb%C3%A5gsflaggan>

Samtliga internetsidor, förutom Dagen.se (kräver prenumeration), kontrollerade till innehåll och tillgänglighet 10 augusti 2020. Harrison, D hämtad och kontrollerad 24 augusti 2020.

